Om Statsförfattningen och Krigsväsendet hos de fordna Svear och Göther.

Akademisk Afhandling,

som,

med Filosofiska Fakultetens samtycke

och under inseende af

Historiarum Professorn

EBBE SAM. BRING,

kommer att,

för Filosofiska Doktorsgraden,

offentligen försvaras

å Kongl. Akademien den 12 Junii 1832

af

OLOF B. ROSENBLAD,

Kollega Skolä i Carlskrona.

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

V. St.

LUND, 1832,

tryckt i Akademiska Boktryckeriet.

len och flera andra, hvilka uti noten cite-

---

tydelse. Se BRING, de veter. Suec. & Goth. præcipuis, quæ rempublicam spectant, institutis, §. V. pag. 27—32. Meningen är nemligen, att bonden skulle vara ansvarig för alla de brott, som hans son begick, eller för all den skada, som hans son gjorde, ända till dess sonen blifvit emanciperad. Men ingalunda blef sonen genom emancipationen förlustig rättigheten, att efter faderns död erhålla sin andel af faderns bo. Jfr WGL. I. A. 21. pr. pag. 30. 31. — II. A. 30. p. 141. — ÖGL. A. X. pag. 122. — Till vidare upplysning må här intagas ett ställe af *Kong Eriks Sjellandske Lov*, Förste Bog, XLV. (i KOLDERUP-ROSENVINGES Samling af gamle Danske Love, 2. Del., Kiöbenh. 1821. sid. 54. 55.): *ær nokær thæn man thær sun hauær thær æy ær witær. Tha ær hanum rath at han skiliæ hanum fran sik. ok sæliæ hanum ænthing swa stæthæl i hand at man wet at han ær sær um sik. ællær lyusæ thæt a thingi at han hauær hanum afskift. ok thæt ær æn fullær. Æn brytær sön nokæt i fælugh mæth fathær. tha ma han æy meræ forbrytæ æn til konungs ræt. ællær biskops. æn sin eghæn houæth lot. for utæn at fathæræn ær swa usnial. at han skiftær hanum æy af. æn ær han æy af skift. tha bötær han foræ hanum swa oftæ sum han bryter. skiftær han at förstæ thær han brytær. tha bötær han sin eghæn houæth lot. ok bondæn ær skild with. skiftær han æy tha hanum af. ok brytær han annær sinnæ. tha ma han thæt samæ göræ. e mæthæn han hauær hanum æy af skift. tha gar han til houæth lotæ. mæth thæt thær æftær ær.*

ras 6), är tydligt, att bonden skulle vara ansvarig för de brott, som af hans son begingos, ända tills denne blifvit emanciperad. Ty sedan ansvarade han, såsom aktiv medborgare, för

---

thæt samæ ær um dotær brytær sum sön. D. ä. Om någon man har en oförståndig son, så har han makt att skilja honom ifrån sig, och antingen gifva honom ett (särskildt) bo, så att man vet, att han lefver för sig sjelf, eller vid tinget lysa, att han har utskiftat honom, och detta (senare) är ännu bättre. Bryter son något medan han har gemensam hushållning med fadern, då må han ej förbryta mera, än sin egen hufvudlott till Konungen eller Biskopen, undantagande om fadern är så oförståndig, att han ej utskiftar honom. Men är han icke utskiftad, då böter han för honom så ofta som han begår något brott. Afskiftar han honom första gången han förbryter sig, så böter sonen sin egen hufvudlott, och bonden är dermed fri. Afskiftar han honom ej då, och bryter sonen annan gång, då må han (fadern) göra detsamma. Så länge han ännu ej har utskiftat honom, beräknas honom en hufvudlott af den egendom, som återstår. Hvad som gäller om son, som förbryter sig, gäller ock om dotter. — Jfr ibid. Cap. XIII. pag. 14. 16. — Cep. XX. pag. 22. — Cap. XXXIV. pag. 40. — Jfr Skåne L. Lib. I. 17. 18.

6) Skåne L. Lib. I. 17. 18. — III. 13.

sig sjelf. Af det förra stället synes man ock kunna sluta, att bondens son icke fick bära vapen, förr än han blifvit emanciperad 7). Men

---

7) *Faders-väldet* (patria potestas) var hos de gamla folken nästan oinskränkt. En *civis Romanus* erhöll oinskränkt makt öfver sina barn: 1) *justis nuptiis*, genom aflelse och födelse uti ett lagligt äktenskap, då fadern upplyftade det af hans maka födda och af barnmorskan för hans fötter frâmlagda lindade barnet (*tollere infantem*), firade dies lustricus, gaf barnet namn och för staten tillkännagaf dess födelse; 2) genom *adoption*; 3) genom *arrogation*, och 4) genom *legitimation*. — Faders-väldet sträckte sig 1) öfver *barnets person*; ty han egde att hålla det till de svåraste arbeten, tukta det, förskjuta det, öfverlemna det till skadeersättning såsom slaf till hvilken som helst, tre gånger sälja det såsom slaf, ja han hade till och med rättighet att döda det; — 2) öfver *barnets egendom*. Patria potestas upphörde 1) genom fadrens *död*, 2) genom dess *capitis deminutio*, 3) derigenom, att sonen blef *flamen dialis*, eller dottern blef en *virgo Vestalis*. Så länge fadern var fången, hvilade dess patria potestas, hvilken upplifvades *postliminio*. Se härom de bekanta skrifterna angående Romerska privaträtten. — Hos de fordna Skandinaver var faders-väldet äfven ganska stort. Det var i lag tillåtit att utkasta barnen (Sturleson, Olof den Hel. Saga LVI.). Sturleson (Yngl. Sagan XXIX.) omtalar ock, att Konung *Ane den*

detta endast synes så. Ty utaf många andra ställen är säkert, att hvar och en friboren, som icke var *ughurmaghi* (öfvermage), fick bära vapen. Utaf Niala Sagan ser man, att Nials söner, ehuru de icke voro emanciperade, utan hade, äfven sedan de tagit sig hustrur, gemensam hushållning med fadern, ständigt voro beväpnade, och att Nial flera gånger fick böta för deras gerningar, samt slutligen till hämd för ett dråp, som sönerna begått, blef tillika

---

gamle offrade åt Oden nio af sina söner, äfvensom, att Konung *Dag* offrade sin egen son (Yngl. S. XXI.). Det säges äfven, att Hakon Jarl under striden mot Jomsvikingarna offrade sin son Erling, för att vinna seger (Sturleson, Olof Tryggv. S. XLVII. uti Schönings Upl.). Jfr Kon. Hakon Adalstens Gule Tings Lov, hos Paus, I. pag. 21. följ. — Uti Goth. L. Cap. II. förbjudes barns utkastande. *Ðet ier nu þi nest, at barn huert scal ala sum fyt verþr a landi oru, oc ecki utcasta.* D. ä. Det är nu dernäst, att hvarje barn, som födt varder i vårt land, skall man uppföda och icke utkasta. — Hos de fordna Skandinaver uppkom faders-väldet 1) genom *aflelse och födelse uti ett lagligt äktenskap*, 2) genom *legitimation*. Se Ebbe S. Bring, p. anf. st. pag. 27—42. — Det upphörde dels genom *faderns död*, dels genom *emancipation*. Huru denna senare skedde, är visadt uti sistnämnda skrift, §. V. pag. 29—32.

med dem innebränd uti sitt eget hus 8). Uti Helsinge Lagen stadgas, att hvar och en till krig duglig man, som är aderton år gammal, skall hafva fem folkvapen, nemligen svärd eller yxa, järnhatt (hjelm), sköld, brynja (harnesk) och båge med tre tolfter pilar 9). Äfven är sannolikt, att ynglingar, när de blefvo vux-

---

8) Niala Sagan, Cap. XXV. CXXIX. CXXXI, och flera ställen.

9) Hels. L. Thingm. B. XIV. 2. *Nu skal hwar wigher man sum atirtan ara gamal är, hawa fäm folkwakn, swärd äller öxä, iärnhatt, skiold, bryniu äller musu, ok bughu medh trim tylftum arfwä.* — De fordne Svear skiljde emellan *folkvapen* och *mordvapen*. Se Suderm. L. Manh. B. XXVI. *Kan drapare ei wardha takin med, wäri sik med Edhe thrätölptum at han then man drap med folkwapnum, ok ei med mordhwapnum. Thättä äru mordhwapn, Tälghekniwer, Matkniwer, arf af bogha.* D. å. Blifver dråparen ej tagen med vapen i hand, värje sig med tre gånger tolf mäns ed, att han dräpte den mannen med folkvapen, och ej med mordvapen. Dessa åro mordvapen: tälgknif, matknif och pil. Jfr ÖGL. Waþ. VI. 1. G. B. XV. — B. B. XIV. pr. Att Collins och Schlyters förklaring af ordet *folkwakn* icke är aldeles riktig, skall visas i det följande, då vi komma att särkildt tala om de fordna Nordboars vapen. Se emedlertid Gloss. till ÖGL. pag. 265. ordet *folkwakn*.

ne, högtidligen ikläddes vapen; hvilken sed uti många århundraden blifvit bibehållen. Vanligen skedde sådant, då ynglingen fyllde sitt femtonde år 10). Stjernhöök omtalar, att ännu på

---

10) Detta är utredt af E. S. Bring, de vet. Suec. & Goth. præcipuis, quæ rempublicam spectant, institutis, §. V. p. 33. 34. 35. — Deraf kan man ock finna, att Stjernhöök tagit fel, då han (de Jure Sveonum & Gothorum vetusto, pag. 154.) säger, att enligt Uplands Lagen yngling ej var vapenför, förr än han fyllt tjugo år. Åfven enligt Kon. Christophers lag var yngling vid femton års ålder myndig, icke blott i frågor om brottmål, utan äfven uti civila mål. Se L. L. Jorda Balk. VIII. 1. — Detta afskaffades först genom Kongl, Resolutionen och Förklaringen den 30:de October 1721, som stadgar, att *yngling icke varder myndig förr än han fyllt sina Et och Tiugu åhr,* undantagande hvad *Missgärningsmål* angår, då det blifver vid gamla lagen. Grunden till ändringen angifves ganska riktigt i företalet, nemligen att *det många skadeliga påföljder med sig hafver, at ynglingar, då de Femton Åhr äro, efter Sveriges nu bruk-liga Lag, för Myndiga förklaras, at tilträda sin Lösa och fasto Arfteligen tilfallna Egendom, derigenom ofta beklagligen händer, at de, medelst et cordenteligit lefverne och obetäncksam hushåldniug, samt under tiden andras förledande, både sälia, förpanta och liderligen försättia alt hvad de efter sina Föräldrar kunde hafva ärft, och i så måtto, enär förståndet mera med Åhren*

hans tid brukades uti de förnämas hus, att då en yngling blifvit vapenför, öfverlemnades åt honom under vissa ceremonier, ett svärd, och Werwing berättar huruledes Hertig Carl (sedermera Konung Carl IX.) år 1604 gjorde sin broders son Hertig Johan *varaktig*, i Stockholm, med de vid sådana tillfällen vanliga ceremonier, samt att samma konung vid Örebro riksdag den 24:de April 1611 offentligen förklarade sin son Hertig Gustaf Adolf, som då hade ingått sitt sjuttonde ålders år, *at vara så kommen til mans, som man plägar säja, det han kunde bära harnesk och vapn, dem han ock då, uti samtliga Riksens Ständers åsyn, sig uppå tog* 1). Således kan väl antagas, att det nyss

---

tiltager, måste befinna sig uti et så slät tilstånd at de i framtiden inga medel eller utvägar hafva, sig ährligen at försöria, och sin lyckia fortsättia.

1) Jonas Werwing, Konung Sigismunds och Konung Carl IX:s Historier, Senare Delen, Stockholm 1747. pag. 104. 222. — Att ordet *varaktig* är beslägtadt med *värja* (försvara), är uppenbart. — En sed, icke olik den, som Werwing omnämner, berättar redan Tacitus angående de fordna Germaner. *Arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant; hæc apud*

anförda stadgandet uti Westgötha Lagen härleder sig från det under konung Sverker Kolsons regering, år 1153 utaf Påfven Anastasius IV. utgifna förbud att bära vapen. Sturleson omtalar ock, att Kardinalen Nicolaus Albanensis (sedermera Påfve under namn af Adrian IV.) uti Norrige genomdref den författningen, att ingen fick saklöst bära vapen i köpstäderna, undantagande de tolf män, som följde med konungen 2). Man kan, i enlighet med nästan oräkneliga underrättelser uti Nordiska historiens äldsta källor, antaga, att hvarje friboren man fick bära vapen, antingen han var jordegare eller icke 3). Men trälar voro enligt regeln uteslutna ifrån rättigheten att bära vapen och deltaga uti krig. — Redan deraf, att

---

illos toga, hic primus juventæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ. Germ. Cap. XIII.

2) Se Påfveliga Bullan härom hos Örnhjelm, Historia Sveonum Gothorumque Ecclesiastica, Stockholmiæ MDCLXXXIX. pag. 453. Jfr pag. 455. dersammastädes. — Se ock Sturleson, Sigurds, Inges och Östens Saga. XXIII.

3) Härmedelst rättas det misstag, som förekommer hos Bring, p. anf. st. §. V., hvarest antages, att ingen fick bära vapen, utan den, som blifvit emanciperad.